

ἀγοραία γλῶσσα καθ' ἡμᾶς περὶ τὴν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα ἐποχὴν θέλουσιν ἀποσυρθῆ τῆς σκηνῆς, ἡγοῦν τότε ὅτε σύμπαν πολιτικῶς τὸ γένος ἀποκαταστηθήσεται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα παλινδρομεῖ πρὸς τὰς ἀρχαίας πηγὰς, καὶ παλινδρομεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ δυσαναχαιτῆτως· καὶ ἐπειδὴ αὕτη θέλει ταχύτερον ἐφεξῆς τραπῆ πρὸς τὸ ἀρχαιώτερον, ἀναλόγως τῶν ὀρμητικῶν προόδων τοῦ φωτισμοῦ, ἔπεται ὅτι μετὰ τινὰ ἀορίστου χρόνου παρέλευσιν τὸ γένος ἀθεραπύτως θέλει εὐρεθῆ ἄμοιρον παντὸς οἰουδήποτε ἐθνικοῦ καὶ ἀρμοδίου μέτρου. Διότι, μεταρρυθμισθεῖσης πάλιν τῆς ῥηματικῆς μελωδίας ἐν τῇ γενικῇ τῆς διαλέκτου μεταρρυθμίσει, ὁ ἀλεξανδρινὸς στίχος θέλει χάσει τὴν ἀρχικὴν του χάριν, καὶ οὕτω θέλει πέσει εἰς ἀχρησίαν ὁμοῦ μὲ τὴν γλῶσσαν, μεθ' ἧς συνεγενήθη καὶ συνηλικιώθη. Ἴστε, καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων, οὗς ἀνωτέρω προετάξαμεν περὶ ἀναγκαίας καὶ ἀνωθεν ἐπιβεβλημένης τῇ Ἑλλάδι πεζοποιήσεως, οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν τότε, παραλείποντες ἐκόντες ἄκοντες τὰ ἐπιτετηδευμένα καὶ περιορισμένα καὶ ἀνάρμοστα τῆς στιχουργίας μέλη, ἐξ ὧν ἐχωρίσθη πρὸ πολλοῦ, ἡμέραν δὲ παρ' ἡμέραν περισσότερον χωρίζεται καὶ αὐτὴ ἡ Μουσικὴ τέχνη, θέλουσιν ἄπαξ μετὰ συνειδήσεως πεφωτισμένης καὶ πλήρους γνώσεως τῆς ἐκυτῶν μελλούσης καὶ σπουδαιοτάτης ἀποτολῆς εἰσελθεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν ἐκείνην καὶ Ἰουκέλευθον τῆς πεζῆς ἀληθείας ὁδόν, εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁποίας, καθὼς ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ συνταυτίζονται, οὕτως ἡ Ποίησις μετὰ τοῦ Λόγου θέλουσι συναπκρτίσει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἠεὶ ὁμοιογενῆ καὶ ἐγερσίνοον πιναρμονίαν.

¶ Δ'.

Ἁγῶν ὑπὲρ ἐλευθερώσεως.

Ἐν ἐλλείψει δημοτικῶν ἀσμάτων τῆς Στυρορορικῆς ἐποχῆς μαρτυροῦντων τὰς ἀνδραγαθίας τῶν τότε ἡρώων, ἴσως ἄκαιρον δὲν εἶναι νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῶν τοῦ Μωρέως Χρονικῶν ἀπομνημονεῖματά τινὰ διηγούμενα ἀφελῶς τὰ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἄλλα τῶν πατέρων μας. Ποιητικὴν ἀξίαν τὴν ἐλαχίστην ἀλη-

θῶς ταῦτα δὲν ἔχουσιν, ἀλλ' εἶναι λείψανα πολῦτιμα τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων χρόνων, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ. Τὴν ἐλλείπουσαν ποιήσιν ἄς προσαρμόσῃ ἢ φιλοεθνῆς καρδία τοῦ ἀναγνώστου. Εἶναι αὐταὶ σελίδες ἀσύρραπτοι, διεσπασμένοι τῆς ἱστορίας μας, αἵτινες ἂν καὶ ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἐποίησιν λέγῳσιν ἄλλοι, διηγοῦνται ὁμῶς πολλὰ πρὸς τὸν ταμιευόμενον ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς παλμοὺς τῶν πρὸ ἡμῶν γενεῶν. « Αἱ πρῶται τῆς ἐξυπνίσσεως ἐνέργειαι καὶ κινήσεις, ἔγραφεν ὁ Κοραΐς, εἶναι σκορδινισμοί, εἶναι χασμήσεις, εἶναι ψηλαφήσεις ». Ἀλλ' αὐταὶ, παρὰ τὴν προξενήσωσι χάσμησιν συγκινοῦσι διὰ τῆς ἀφελούς ἀνδραγαθημάτων καὶ ἡρωϊσμῶν περιγραφῆς. Ἐὰν ἄχι δὲ ἄλλο, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς δείγματα τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης ἐν τῇ II'. ἑκατονταετηρίδι.

Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις

« Ὡς εἶδαν οἱ ἄρχοντες Ῥωμιοὶ, πρῶτοι τῆς Ῥωμανίας,
Ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου εἶχαν παρρησίαν,
Ἐκλεξαν δι' αὐθέντην τους, καὶ Βασιλέα ἐπήκαν
Ἐκείνον τὸν Κύρ Θεόδωρον, Λάσκαριν τὸν ἐλέγαν »

Κι' ἀφότου τὴν ἐστέψασιν, καὶ ἐπήκαν βασιλέα
Τὰ κάστρα του ἐπιτάρχασε, καὶ ἐρρόγγυσε φουσατὰ,
Τούρκους, Κουμάνους, Λαϊνοὺς, Ζιγοὺς γὰρ καὶ Βουλγάρους.
Ἄρχισε τοῦ νὰ μάχεται μὲ προθυμίαν μεγάλην
Τοὺς Φράγγους ὅπου εὕρισκονταν εἰς τὸ μέρος τῆς Νικαίας
Καὶ ἐδιήρκεσεν ἡ μάχη του χρόνους κἂν τρεῖς καὶ πλέον. »

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος

« Εἰς τοῦτο ἐυμβιβιάστηκεν σὺτὸς ὁ Παλαιολόγος
Μὲ τὸ κομποῦν τῆς Γ' ἐνοχίας, τὴν Γαλατῶν τοὺς δίδει,
Ποῦ εἶναι σιμὰ τῆς πόλεως, ἐκεῖθεν τοῦ Λεμιῶνος.
Χῶραν ἐπήκασιν ἐκεῖ καὶ ἀπλίκην τους μεγάλην.
Ὅρκον συνθήκας ἐπήκαν μετὰ τὸν βασιλέα »

Νὰ ἦν ἀκουμέρικευτοι σ' ὄλην τὴν Ῥωμανίαν·
Νὰ τοῦ βοηθοῦν μὲ κότεργα εἰς ὄλαις του ταῖς μάχαις,
Νὰ ἔχωσι τὴν ρόγαν τους, καὶ τὴν φιλοτιμιάν τους.
Κότεργα ἐξήντ' ἀρμάτωσεν αὐτὸς ὁ Παλαιολόγος,
Ἄρχισε μάχην δυνατὴν μετὰ τοῖς Βενετίκους·
Διοῦ ἦσαν ἡ βοήθεια τοῦ Βαλδουβῆ ἐκεῖνου.
Ἐκράτησεν ἐξάπαντος τοὺς δρόμους τοῦ πελάγου
Τοῦ νὰ μὴ φέρουσι ποσῶς σιτάρχησιν στὴν Πόλιν.
Κ' ἐκεῖνος πάλιν πέρασε στῆς Πόλεως τὰ μέρη
Μ' ὅσα φουσατά ἠμπόρεσε, τὰ ἔχη περισυναῖξει.
Τὴν πόλιν ἐκατέκλεισε τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης.
Καὶ ὡς εἶδαν τοῦτο οἱ Ῥωμιοί, ὅπου ἦσαν εἰς τὴν Πόλιν,
Συντόμως συμβιβάζονται μετὰ τὸν Παλαιολόγον,
Ὀρκους, συνθήκας ἔπηκαν, ἐμπάσαν τον στὴν Πόλιν.
Καὶ ὡς εἶδε τοῦτο ὁ Βασιλεὺς, ὁ Βαλδουβῆς ἐκεῖνος,
Τὸ πῶς τὸν ἀπιστήσασι τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων,
Ἐκείσεν ἐκατέφυγε μετὰ τοὺς Φράγγους ὄλους,
Ὅπου ἦσαν τότε μετ' αὐτόν, εἰς τὰ παλαιὰ καλάτια.
Ἐκεῖ τὸν ἐπολέμησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.
Ὡς εἶδε γάρ ὁ Βασιλεὺς, ὁ Βαλδουβῆς ἐκεῖνος
Τὸ πῶς τὸν ἀποκλείσασι στὸ παλαιὸν καλάτι,
Καράβιν εἶχ' ἐξαιρετον (μέγα, λαμπρὸν ὑπῆρχεν),
Εἰς αὐτο γὰρ εἰσέβηκε, μὲ ἄλλους τρεῖς χιλιάδαις.
Ἀπὸ τὴν Πόλι ἐξέβησαν, τὴν θάλασσαν ἐπιάσαν·
Ἔσωσαν στὴν Μονοβασιάν· ἐκεῖ ἀπεσχολάσαν·
Ἐξέβησαν εἰς τὸν Μωριάν, κ' ἔσωσαν εἰς τὸν κάμπον. »

Ἰωάννης ὁ Ἀσάνης

«Ὡς ἤκουσε καὶ ἔμαθε, καὶ ἐπληροφορήθη
Τὸ πῶς οἱ Φράγγοι ἐπήρασι τὴν αὐθεντιάν τῆς Πόλης,
Ἐστέψασι καὶ Βασιλιάν, ἐπήραν καὶ τὰ Κάστρη,
Ταῖς χώραις ἐμερίσασιν ὅλης τῆς Ῥωμανίας,
Εὐθὺς σπουδαίως ἀπέστειλεν ἐκεῖ στὴν Κουμανίαν,

Δέκα χιλιάδες ἤλθασιν ὄλοι ἐκλεκτοὶ Κουμάνοι,
Μὲ Τουρκομάνους ἐκλεκτούς· ὄλοι ἐκαθ' ἑλληκεύαν.
Ἄρματα δ' εἶχασι καλά, γιανίρια ἐφορούσαν·
Οἱ μὲν κοντάρια ἐβάσταζαν, οἱ δ' ἕτεροι βεργέτες·
Ἐσύναξε καὶ τὸν λαὸν τῆς αὐθεντείας του ὄλης.
Φουσατά ἐσύναξε καλά, πολλὰ καὶ ἀνδρειωμένα·
Ἄρχισε μάχην δυνατὴν νὰ πολεμῇ τοὺς Φράγγους·
Οὐχὶ ποτὲ εἰς πρόσωπον νὰ πολεμῇ εἰς κάμπον,
Ἀλλὰ μὲ τρόπον, μηχανιαῖς, ὡς πολεμοῦν οἱ Τούρκοι.
Ἄφου δὲ ἐπέρασεν ὁ εἰς, καὶ ἐγύρισεν ὁ ἄλλος
Μὲ πονηριὰν ἀπέστειλε τοὺς καταπατητάδαις
Νὰ μάθουν ἀδιάλειπτα τί πράγουσιν οἱ Φράγγοι.
Καὶ ὡς ἔμαθε πληροφορίαν ποῦ ἦτον ὁ Μικονιφάτζης
Ὁ Ῥήγας τοῦ Χαλονικιοῦ (οὕτως τὸν ὠνομάζαν),
Ταῖς νύκταις ἐπερπάτησεν, ἕως νὰ σώσῃ ἐκεῖθεν.
Τὰ ἐκρύμματα τοῦ ἔβαλεν εἰς ἐπιδέξιους τόπους·
Καὶ ὡσὰν ἐξημέρωσε, κ' ἐπλάτυνεν ἡ ἡμέρα,
Ἦρθωσε διακόσιους, ὅπου ἦσαν ἐλαφρίται·
Ἐδραμαν, καὶ ἐκούρσευαν ὄλο τὸ κάστρο ἐκεῖνο·
Τὸ κοῦρσο ἐπεριμάζωξαν, ἐπῆραν το, ὅπασι.
Τόμου οἱ Λομπάρδοι τῶν ὄντων, ὅπου ἦσαν μὲ τὸν Ῥήγαν,
Σπουδαίως ἀρματόνονται, πηδοῦν, καθ' ἑλληκεύουν·
Ὁμοῦ ὁ Ῥήγας μετ' αὐτοὺς ἐξέβηκεν εἰς αὐτοὺς,
Ὡς ἄνθρωποι ἀκαίδευτοι τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων,
Ὁμπρός, ὀπίσω ἐξέβησαν πρὸς εἴκοσι καὶ τριάντα.
Κ' ἐκεῖνοι ποῦ ἐκούρσευαν, ἔφευγαν μὲ τὰ κοῦρσα
ἕως νὰ τοὺς προσφέρωσιν ὀπίσω εἰς τὰς χωσίας.
Ἐνταῦτα ἀπεχωσίασαν γύρωθεν ἡ χωσίαις,
Καὶ τοὺς Λομπάρδους ἀρχισαν, ὅπως νὰ τοὺς δοξεύουν.
Ἐδειχναν ὅτι φεύγουσιν ἐκεῖνοι οἱ Κουμάνοι,
Κ' ἐγύριζαν ὀπίσω τοὺς τὰ φάρια ἐδοξεύαν.
· · · · ·
Καὶ οὕτως τοὺς θανάτωσαν, καὶ ἀποκτεῖναι τοὺς.

Ἀπαύτου δὲ καὶ ἔμπροσθεν, καθὼς τὸ ἀφηγοῦμαι,
 Μὲ πονηριὰν καὶ μηχανιὰν, ὡς τῶχουν οἱ Ῥωμαῖοι,
 Τοὺς Φράγγους ἐμαχεύθησαν· ἐπέρναν τους καὶ ἐδίδαν,
 Καθὼς τὸ ἔχουν πανταχοῦ ἢ μάχαις κ' ἢ στρατίαις. κτλ.»

Ὁ Σφουρὸς ἐξολοθρεύων τοὺς Φράγγους.

Ὁ Σφουρὸς, ὃ ἐπαινετὸς ἐκεῖνος ὁ στρατιώτης
 Ὅπου εἰς τὸ κάστρον ἔστεκεν ἐκεῖνο τῆς Κορίνθου,
 Ἰδὼν τὸ πῶς ἐμίσεισαν τὰ φράγγικα φουσάτα,
 Ὀλονυκτὶς κατέβηκεν, ἐσέθηκε εἰς τὴν χώραν
 Μ' ὅσον λαὸν ἠμπόρεσε νὰ πάρῃ μετ' ἐκείνον.
 Ζημιὰν μεγάλην ἔπηκε, φονοκοπιὸν στοὺς Φράγγους,
 Ὅπου στὴν χώραν ἔστεκαν πολὺ ἀποθαρμένοι.
 Καὶ ὅσοι γὰρ ἐρέθησαν ὕγειοι τὰ κορμιά τους,
 Κ' ἔφθασαν, ἀρματώθησαν, πόλεμον τοὺς ἐδώκαν·
 Ὅσοι δὲ ἦσαν ἀσθενεῖς, καὶ κείτονταν εἰς ζάλην,
 Ὅλους τοὺς ἐκατάσφαζαν, οὐδένα ἐλεῆσαν.

Οἱ Λάκωνες.

Ὡς τὸ ἐμάθαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέσω ἀπαὶ τὸ Νίκλι,
 Ἐκεῖνοι τῆς Βελιγοστῆς, καὶ Λακεδαιμονίας,
 Ὅλοι ὁμοῦ ἐσυνάχθησαν, πεζοὶ καὶ καθαλλάροι·
 Ἐκ τὸν ζυγὸν τοῦ Μελιγγοῦ ἦλθαν τὰ πλευτικά τους·
 Ἦλθαν τοῦ Λάκου τὰ χωριά, κ' ἐπέρνουσι τὰ κούρση.
 Ἐῖπαν δὲ κ' ἐβουλεύθησαν, πῶς νὰ τοὺς πολεμήσουν.
 Ἐκεῖ ἐπαρυσύρθησαν, τὸ λέγουν Καψικίαν,
 Ὅπου τὸ λέγουν ὄνομα στὸν Κοῦνδουρον ἐλαιῶνα·
 Χιλιάδες ἦσαν τέσσαρες πεζοὶ καὶ καθαλλάροι,
 Οἱ Φράγγοι γὰρ τὸ ἐμάθαν πάλιν ἐκ τοῦ Ῥωμαίου,
 Ποῦ ἐπερπατοῦσαν μετ' αὐτοὺς, καὶ ἤξευραν τοὺς τόπους·
 Ἐκεῖ τοὺς ἐπαράσυραν, ἦλθαν καὶ γῦρασί τους,
 Καὶ πόλεμον ἐδώκασιν οἱ Φράγγοι κ' οἱ Ῥωμαῖοι·
 Οἱ Φράγγοι μόνον ἦσασιν, πεζοὶ καὶ καθαλλάροι,

Μόνον και επτακόσαι· τόσους εγκωμιάζω.

Διά τοῦτο ἐσφάλλαν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν πόλεμον ἀρχίσαν·

Μὲ προθυμίαν τοὺς ἀρχίσαν· ὀλίγον τοὺς ἐβλέπαν·

Ἵστερον μετανόησαν, κακὸν πρᾶγμα ἐπῆκαν·

— Τί νὰ σὲ λέγω τὰ πολλὰ, καὶ τί διάφορόν μου ;

Τὸν πόλεμον ἐκέρδισαν τότε ἐκεῖν' οἱ Φράγχοι·

Ἄλλους ἐκατασφάζασιν, ὀλίγοι τοὺς ἐφύγαν.

Ἡ Παλιωρχία τῆς Μοροβασιῦς.

« Καὶ ἀφοῦ ἄνοιξε ὁ καιρὸς ἀπαι τὸν Πιάρτιον μῆνα,

Καταπαντόθεν ἤρθασιν ἐκεῖσε τὰ φουσατά.

Εἰς τὰ Λιθάδια τοῦ Νικλιοῦ, ἐκεῖσε δὲ στοὺς κάμπους,

Ἰγένετον ἡ σύναξις τῶν Φραγκικῶν φουσατῶν·

Καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδιέβησαν εἰς τὴν Μονοβασίαν·

Τὰ κάτεργα τὰ τέσσαρα ἦλθαν τῶν Βενετικῶν·

Ἐστάθησαν ἐκ τὸν γιαλὸν, τὴν θάλασσαν κρατοῦσι·

Καὶ ὠρθωσεν ὁ Πρίγκιπας τὸν παρακαθισμὸν του·

Μὲ τέτοιον τρόπον καὶ ἀφορμὴν τὴν ἐπαρακαθήσαν

Τότε σου τὴν Μονεμβασιάν ὡς στὸ κλουβὶν τ' ἀηδόνι·

— Ἄνθρωποι τῆς Μονεβασιάς, ὡς ἤξευραν, στὸ κάστρον

Ὅτι ἐρχεται ὁ Πρίγκιπας νὰ τοὺς παρακαθήσῃ,

Ἐποίησαν τὴν σιτάρχησιν, κατὰ τὴν δύναμίν τους,

Καὶ εἰς ψῆφον οὐδὲν εἶχασιν τὰ Φράγκικα φουσατά·

Ἐπάντυχαν καὶ ἔλεγαν γοργὸν νὰ ὑπαγένουν,

Ν' ἀφήσουσι τὸν καθισμὸν, τὸν τοὺς παρακαθήσαν.

Καὶ ὁ Πρίγκιπας ἐβλέποντας τὴν τόσῃ ἀλαζονείαν,

Ἀπὸ χολῆς του καὶ θυμοῦ ὤμοσε τὸ σπαθὶν του,

Ποτέ του ἀπέκει μὴ διαβῆ, εἰς τὸ κάστρον πάρη·

Τὰ τριμπουτζέτα ἔστησαν (ἦτονε δύο ἢ τρία),

Καὶ ἔρριπταν ἀδιάλειπτα ἡμέραν τε καὶ νύκτα·

Ὅσπῆτια ἐγαλοῦσασιν, καὶ ἀνθρώπους ἐφρονεθάν.

Τί νὰ σὲ λέγω τὰ πολλὰ, καὶ τί νὰ σὲ τὰ γράφω,

Τὰ ἐπῆκεν ὁ Πρίγκιπας εἰς τὴν Μονοβασίαν,

Και πάλιν πῶς ἐδιάγασιν οἱ Μονοβασιῶταις;
Ὅμως διὰ τὸ κοντότερον νὰ τὸ διερμηνεύσω.
Καθὼς τὸν ὄρκον ἔπηκεν ὁ Πρίγκιπας ἐτότε,
Ὅτι ποτὲ οὐ μὴ διαβῆ ἐκ τῆς Μονοβασίαν
Ἔως νὰ πάρῃ τὸ βουνὸν, ὁμοίως καὶ τὸ κάστρον·
Εἰς τοῦτο ἔπηκεν ἐκεῖ τρεῖς χρόνους, ἢ καὶ πλέον.
Ἐκεῖνοι τῆς Μονοβασίης οὐκ εἶχαν πῶς νὰ πῆσουν·
Ἐφάγασι καὶ ποντικούς, ὁμοίως καὶ γατία·
Τὸ τί νὰ φάν οὐκ εἶχασιν, μόνον ὁ εἰς τὸν ἄλλον.
Καὶ ὡς εἶδαν τὴν στενοχωρίαν, τὸν θάνατον ἐμπρὸς τοὺς,
Βουλὴν ἐπῆραν ἐνομοῦ νὰ ἔχουν προσκυνῆσαι·
Συμβίβασιν ἐζήτησαν τοῦ πρίγκιπα Γουλιάμου,
Νὰ ἦναι πάντα μὲ αὐτὸν, μὲ τὴν κληρονομίαν τοὺς,
Ἐγγούσατοι, ἐλεύθεροι ὅλοι μὲ τὰ ἰδικά τοὺς,
Νὰ μὴ χρεωστοῦν εἰς δούλευσιν, ἀνεὺ στὰ πλευτικά τοὺς,
ἔχοντας καὶ τὴν ρόγαν τοὺς, καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοὺς».

Ἡ Μάνη.

«Ἰδόντες δὲ οἱ ἄρχοντες, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Μάνης,
Πῶς τὸ κοινὸν ἠθέλησαν νὰ ἔχουν προσκυνῆσαι,
Οὐκ εἶχαν πῶς νὰ πῆσουσι καὶ ἔπεσαν εἰς δρόμον.
Μαντατοφόρους ἔστειλαν στὸν Πρίγκιπα Γουλιάμον,
Συμβίβασιν ἐζήτησαν, ἀπάτητοι νὰ ἦναι,
Τέλος, οὐδὲ δεσποτικά νὰ πῆσουσι ποτέ τοὺς,
Καθὼς οὐδὲ τὸ ἔπηκεν πώποτε οἱ γονεῖς τοὺς.
Προσκύνημα νὰ δώσουσι, δουλείαν τῶν ἀρμάτων,
Ὡσπερ τὸ ἐποιούσασι μετὰ τὸν βασιλέα·
— Ταῖς συμφωνίαις ἐστέρωσεν ὁ Πρίγκιπας Γουλιάμος,
Ἐγγράφως ταῖς ἀπέστειλε μὲ χρεμασταῖς ταῖς βούλλαις.»

Ὁ θάνατος τοῦ Καντακουζηνοῦ.

«Τὸ πρῶτο ἀλάγιν τῶν Ῥωμαίων, ἢ σὺνταξις ὀποῦ χαν
ἦταν τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ θαυμαστοῦ στρατιώτη·

— ἔξίβη ἐκ τῷ ἀλάγιν τοῦ ἀπάνω εἰς τὸ φαρίν του,
 Καὶ τὰ καρκάσια ἐβάσταζε, τὸ πελατῆκι ἐκράτει.
 Κε' ἀνάμεσον τῶν Φράγκικων, καὶ τὸ δίκόν του ἀλάγε
 ἴππῃαινε καὶ ἔρχετον, φημιζοντα δρομαίως·
 Καὶ ὅσον ἀπῆλθε τρεῖς φοραὶς μὲ τὸ ἄλογον ἐκεῖνο,
 Πεζεύει, ἐμετασέλωσε, καὶ ἀνέβη ἐπάνω εἰς ἄλλο,
 Καὶ ἄρχισε νὰ εὐθυμίζεται ὄμπρὸς ἀπὸ τοῦ Φράγγου,
 Καὶ ὑπηγενοῦρχετον, φημιζων τὸ φαρίν του,
 Εἰς καταφρόνιον τῶν Φραγκῶν, διοῦ ἦσαν ὀλίγοι,
 Καὶ εἰς ἔπαρσιν τῶν Μωραϊτῶν, διότι πολλοὶ ἦσαν,
 Ὅλοι ὡς λαὸς, καὶ φαίνονταν πλεον παρὰ τοὺς Φράγγους.
 Λοιπὸν ὑπηγενοῦρχετον, τρέχοντα τὸ φαρίν του·
 Καὶ τὸ φαρίν ἐθυμώθηκε, πῆρε τὸν καθαλλάρην,
 Ἐκεῖ κοντὰ στὸν Πρίγκιπα, ἀπέσω εἰς ἓνα βάτον
 Ἐπεδουκλώθη τ' ἄλογον, καὶ ἔπεσαν καὶ οἱ δύο.
 — Τὸ ἰδῆ ὁ λαὸς τοῦ Πρίγκιπος, ἐδράμασιν ἐκεῖσε,
 Ἐπὶν καθαλλάρην ἔσφαξαν, τὸ ἄλογον ἐπῆραν·
 — Τὸ ἰδῆ ὁ μέγας Δομέστικος, καὶ ὁ Μακρυνοὺς ὁμοίως,
 Ἐπὶν πῶς ἐχάθη ἡ κεφαλὴ, ὅπου ἔχαν τὰ φουσατά,
 Ἐφάνηκε τοὺς ὠστηνεὶ ἀπόθαναν ἐκεῖνοι.
 Ἐδράμασιν, ἐπῆραν τον οὔτω; ἀποθαμμένον·
 Ἐδῶκαν τὰ σαλπίγγια τοὺς, ἐπῆραν ὑπαγένουνη.

Στίχοι πολιτικοὶ καὶ οὗτοι, στίχος δὲ πολιτικός καὶ ὁ τοῦ
 Κ. λέγεται Τραγουδίου· τῆ αὐτῆ χυδαίᾳ γλώσσῃ ἀμφότεροι
 γεγραμμένοι, τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν ἀγῶνας κατὰ πολεμίων ἀλ-
 λοθῶν ἐξεικονίζουσι. — Ἀλλὰ τίς σύγκρισις ἀνεκτὴ μεταξὺ
 τῆς ὠχρᾶς ταύτης Μούσης τῆς II'. ἑκατονταετηρίδος καὶ τῆς
 νευρώδους, τῆς ἀρρενωποῦς, τῆς ἐμφαντικωτάτης καὶ δραματι-
 κῆς ἐκείνης ποιήσεως τῶν Προδρόμων τῆς Ἐπαναστάσεως; Βυθὸς
 ἀναμέσον αὐτῶν.

Ἀλλ' ἴσως σφάλλομεν καλοῦντες ποιήσιν ὅ,τι ἀληθῶς δεῖν
 εἶναι πάρεξ ἀπλῆ κρηματογραφία, ἔμμετρος ἐκθεσις τῶν γι-

νομένων, καὶ μηδὲν ἄλλο. Διότι πῶς δύναται νὰ προσαγορευθῇ ποιητικὸν ὄντως πόνημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἐλλειπὲς αἰσθηματικῆς δυνάμεως, εἰκονισμοῦ, δραματισμοῦ, ἀφελοῦς καὶ ἀπλάστου καλλονῆς, χάριτος, ρυθμικῆς μελωδίας; Μήπως ἡ τέχνη τοῦ μέτρου, ἢ τὸ ψιμμύθιον τῶν παρεσκευασμένων ἐνοιῶν καὶ τετορνευμένων φράσεων δύναται ποτὲ νὰ κοινωνήσῃσι τὴν ἄδολον ἐκείνην καὶ αὐτογέννητον κοσμιότητα, ἣτις εἶναι προῦδν μιᾶς ἐποχῆς, μιᾶς ἐθνικότητος, μᾶλλον ἢ θρέμμας ἐνὸς ἀτόμου;

Ὅχι· ἡ ποιητικὴ ἐμπνευσις δὲν εἶναι, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ποῖον καὶ ἰδιότης τοῦ μεσαιῶνος, ἰδιότης τοῦ ἱστορικοῦ τούτου κύκλου, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποῦ ἡ πανελλήνιος ἀτομικότης ἐσκίρτησε μὲν ἀνδρείως εἰς τὰ δεσμά της, ἀλλὰ τὸν ζυγὸν τῆς μοναρχίας καὶ τὸν τῆς λογίου ἀριστοκρατίας δὲν ἀπέσεισε. Μόλις τὰ ἐθνικὰ στοιχεῖα τὴν ἀνάγκην συναισθηγόμενα τοῦ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν ἡμερῶν ἀξαναομένων εἰς ἀριθμὸν καὶ δύναμιν ἐχθρῶν, συνταράσσονται, συνίπτανται, καὶ, δραττόμενα τοῦ λαβάρου τῆς Αὐτοκρατορίας, πειρῶνται νὰ ἀθλήσῃσι τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπερασπίσεως, ἀμέσως ἡ ἱστορία καταναγκάζεται νὰ συνδιαλλαχθῇ μετὰ τοῦ χυδαῖσμοῦ, καὶ νὰ παραδεχθῇ τινὰς τῆς ἀγορᾶς ἀπαιτήσεις. Ἡ γλῶσσα τῶν βασιλέων, τῶν χυδαίων, τῶν μωρῶν ἐπικαλεῖται τὴν προτίμησιν ἀντὶ τῆς γλώσσης τῶν λογίων, ὁ δὲ πολιτικὸς στίχος διαδέχεται τὸν ἐξάμετρον καὶ τὸν ἰαμβιον.

Ἀλλὰ, τὸ ῥάσον, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, δὲν κάμνει τὸν καλόγηρον. Ἄλλο τὸ μέτρον, καὶ ἄλλη βεβαίως ἡ τοῦ αἰσθηματος ἀναπτέρωσις· ὁ ποιητικὸς τοῦ Μανασσῆ, τοῦ Ψελλοῦ, καὶ τοῦ Ἰζέτζου ρυθμὸς δὲν συνεπιφέρει τὴν ἐμπνευσιν καὶ λαμπρότητα τῆς ποιήσεως. Ἡ ἱστορία, κατὰ τὰς Γ'. Δ'. καὶ Ε. μεσαιωνικὰς περιόδους, μολονότι ρυθμικῶς κεκαλλωπισμένη καὶ πεποιητισμένη, ὅμως ἐναπομένει ἀπλῆ χρονογραφία πάντοτε· διατί δὲ τοῦτο; διὰ τοὺς λόγους, ὅτι ἡ σημαία τῆς ἐθνικότητος ἀκόμη δὲν ἐνεχειρίσθη ἀνεπιστρέπτει παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν·

ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἀτομικότης δὲν περιβλήθη εἰσέτι τὸν ἡγεμονικὸν πλατυκράσπεδον πέπλον τῆς ἀνωνυμίας καὶ ἀπροσωπικότητος· ὅτι ἡ πτώσις τῆς Βυζαντινῆς μοναρχίας ἀκόμη δὲν χειραφέτησε τὸ γένος ἀπὸ τῆς κληδεμονίας τῶν πεπαιδευμένων λαϊκῶν, ὥστε τῶν γενναίων καὶ φιλελευθέρων παθῶν ἡ ἀναπήδησις καταθλίβεται ὑπὸ τοὺς τύπους τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς τεχνολογίας, πύγεται διὰ τῶν γλωττίδων καὶ ὑπογλωττίδων τῆς τῶν λογίων ἀριστόφρονος τάξεως. — Διαρκούσης ταύτης τῆς μακρᾶς ἐποχῆς, ἡ Ποίησις στεναίξει, πλὴν ἀκόμη δὲν ὀμιλεῖ.

Ἡ Ποίησις δὲν ἀπαλλάσσεται τῶν δεσμῶν τῆς εἰμῆ μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν αἰχμαλωσίαν, ὅτε τὰ σύμβολα τῆς πεσοῦσης Γραικορωμαϊκῆς Ἀυτοκρατορίας θεῖα βουλήσει μεταβαίνουσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν· ὅτε ὁ Λαὸς οὗτος κατὰ λόγον ἱστορικόν, καὶ ἠθικόν, καὶ χριστιανικόν διακηρύσσεται ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ Κωνσταντινιανοῦ Ὁρόνου· ὅτε μετὰ τῆς μοναρχικῆς αὐθεντείας συντελευτᾶ καὶ ἡ ὀχληρὰ αὐθεντεία τοῦ διαλεκτικοῦ ἀρχαϊσμοῦ· ἐνὶ λόγῳ, ἡ ἀληθινὴ ποίησις ἐμφανίζεται ὅτε ὁ ἀπόγονος τοῦ Γραικορωμαίου "Ε.λ.λην" τὰς τετριμμένας καταλιμπάνων τῆς ἀρχαιολατρίας ὁδοὺς, καὶ τὴν κόριν τῆς πολυκαίριας ἀποτινάσσων ἐκ τῶν ἱματίων αὐτοῦ, ἀντὶ δὲ τῆς φωνῆς τοῦ παρελθόντος ἦν ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἐνοπίσθη, τὴν τοῦ μέλλοντος ἀκροαζόμενος, ὄρμηξ πρὸς νέαν, ἀγνωστον, ἀδιερεύνητον ὁδοιοποιρίαν, πρὸς τὴν ὁδοιοποιρίαν τῆς τύχης του, καὶ προφήτης ὢν ἤδη τῆς ἰδίας του Ἔρησκείας, ἄναξ τῆς ἱστορίας του, δημιουργεῖ καινὴν τινὰ γραμματολογίαν, συλλογιζόμενος ὡς θεόπνευστος, αἰσθανόμενος καὶ περιγράφων ὡς ἱερεὺς ταυτοχρόνως καὶ στρατιώτης, λαλῶν ὡς ἀμίμητος ἀοιδός.

Τότε ἐγεννήθη ἡ ποίησις τοῦ ὀρθοδόξου ρωμαντισμοῦ, ποίησις ἄλλο τόσον εὐγενικὴ, ὅσον ὑπάρχει προμηνύτρια καὶ προηγῆται τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχαιοτέρου καὶ διασηματέρου γένους τῆς Εὐρώπης. Ποίησις, ἥτις, ὡς καὶ ὁ εὐκρινὴς Γαίριελ παρατηρεῖ, εἶναι ἡ νόμιμος καὶ ἀληθὴς ἔκφρασις τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος· ποίησις ἦν πᾶς Ἑλλήν ἐννοεῖ καὶ αἰσθάνεται μετ' ἀγάπης, διὰ τοῦτο

μόνον ὅτι εἶναι Ἕλληνας ποίησις ἣτις δὲν ζῆ εἰς τὰς βίβλους καὶ τὰς βιβλιοθήκας ζωὴν τεχνικὴν καὶ δεδανεισμένην, ἀλλὰ ζῆ ἐν αὐτῷ τῷ λαῷ, καὶ ζῆ καὶ ἐνεργεῖ ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ τοῦ λαοῦ!

ΨΕ΄.

Ἀνάετοις Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ σάλπιγξ τῆς ἀπελευθερώσεως ἤχει· ἡ μόρτιμος ὄρα τῶν Βυζαντινῶν Λατίνων πλησιάζει· ἡ τρισαθλία αὐτῶν μοναρχία παρὰ Βαλδουίνου τοῦ Β΄. κατεχομένη, παρακμάζει ἤδη μετὰ ἐξήκοντα ἔτη ζωῆς, καὶ μετ' αὐτῆς πάντα τὰ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει γαλλικὰ εἰς τὸν ὄλεθρον συγκαταφέρονται.

Συνενοήσεις κρύφιαι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐγκατοίκων τῆς πρωτεύουσας, καὶ μετὰ τῶν ἐν Γαλατῆ Γενουητῶν, προσέτι δὲ μετὰ τοῦ Πάπα, πρὸς τὸ μορμολύκειον τοῦ αἰώνιου σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν πανούργως ὑπεδεικνύετο, ἔδιδον τῷ Μιχαὴλ Παλαιολόγῳ ἐλπίδας περὶ προσεχούσας ἀνακτῆσεως. Ὁ τολμηρὸς ἀνὴρ, ἐπειδὴ «ἐπίδοξος ἦν ἐσβαλεῖν εἰς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προαύλια, ὡς ὁ Γρηγορᾶς παρατηρεῖ, πείρας εἶνεκα πολεμικῆς», ὄχυροὶ τὰ πρὸ Βυζαντίδος φρούρια, καὶ ἀφελὲς ἐν αὐτοῖς στρατιώτας *θεληματούριους*, σπεύδει νὰ διπλασιάσῃ τὰς προσπάθειας, ποιῶν συνεχεῖς ἐπιδρομὰς καὶ ἐνέδρας κατὰ τῶν Λατίνων. Οἱ θεληματοῦριοι οὗτοι προσμαρτυροῦσι τὸν διακαῆ πατριωτικὸν ζῆλον τῆς ἐποχῆς. Λαθόντες διὰ σύνθημα, ἡ εἰλευθερία ἢ θάνατος, πλούσιοι καὶ πτωχοὶ, νέοι καὶ γέροντες ὅλοι ἔδραμον εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέβη ἕως 30,000.

Ὁ πένης καὶ δειλὸς τῶν Γάλλων βασιλεὺς πολλάκις ἔστειλε πρεσβείας εἰς Εὐρώπην ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τῶν συναδέλφων του. Ἀλλ' ὁ καιρὸς τῶν σταυροφορικῶν ἐκστρατειῶν εἶχεν ἤδη παρέλθει· ὁ ὑπὲρ ἀγίου Τάφου ἐνθουσιασμὸς εἶχε ψυχρανθῆ, ἢ καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦτον ἐμετρίαζον ἄλλαι πολιτικαὶ φροντίδες ἀναγκαιότεραι. Ὁ Πάπας, ἀφ' ἐτέρου βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεων καὶ διαβεβαιώσεων τοῦ Μιχαὴλ περὶ ἐνώσεως Ἐκκλησιῶν, προέτρεπεν ἐμπείρως τοὺς ἐσπερίους

ηγεμόνας ἵνα μὴ λάβωσιν ἐπέμβασιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀνατολῆς· πρὸς τοῦτο δὲ τὸ τέλος περιέπλεκεν ἐπιδειξίως τὰ δυτικὰ, καὶ περιησχόλει τὴν διπλωματικὴν εἰς ἄλλότρια διαζητήματα. Τότε δὲ, ὅπως τοῦλάχιστον ἐφελέκυσεν, πρὸς ἑαυτὸν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, ὁ Βαλδουῖνος τί κάμνει; βάλλει χεῖρα εἰς τὰ ὄστα τῶν Ἀγίων· ἀποκενοῖ τὸ αὐτοκρατορικὸν θησαυροφυλάκιον ἐξ ὧων ἀκόμη περιεῖχε ἱερῶν λειψάνων, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πέμπει εἰς Γαλλίαν μὲγα μέρος τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τὴν ἐσθῆτα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν αἰδηρὰν λόγχην, τὸν σπόγγον, καὶ ἕτερα τοῦ ἁγίου πάθους ἄργαλα. Ὁ ἱερεὺς καὶ περιβόητος ἀκάνθινος στέφανος, τὸ κατάλληλον τοῦτο σύμβολον τῆς ὀλοκαυτώσεως τοῦ γένους μας ὅπερ διαδόσεως ἀνθρωπίνου φωτισμοῦ, εἶχεν ἤδη προηγουμένως γίνει λάφυρον τῶν φιλαρπάγων Ἰάλλων.

Ἄλλ' ἐπέπρωτο πᾶσα προσπάθεια ν' ἀποβῇ ματαία. Κοιμήτης τις φανείς ἐν οὐρανῷ, καὶ λάμπας ἀπαισίως ἐπὶ τρεῖς μῆνας ὀλοκλήρους, προεμήνυσεν εἰς τοὺς Λατίνους τὸ ἄφρευκτον καὶ προσεχὲς τέρμα τοῦ σφετερισμοῦ των.

Ὡς τόσον ἡ ἐσχάτη πενία κατεμάστιζε τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν Αὐλὴν. Ὁ Βαλδουῖνος πωλεῖ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἰάλλων τὴν Κοιμητείαν του, εἰς ἀπότισιν τῶν ὑπερόγκιων χρεῶν του· πωλεῖ τὰ σκεύη του· ἀπαλλοτριοῖ τὰ ἀναγκαιότερα τῶν ἀνακτήριον ἐπιπλα· πλὴν εἰς μάτην· οἱ κίνδυνοι τῆς μοναρχίας του πανταχόθεν καὶ ἀδιακόπως πολυεπλασιάζοντο, ἐνῷ οὗτος καθ' ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον ἐπτώχευε. Τότε ἀποσεγάζει τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκ τοῦ ἐξαγομένου μολύβδου κόψῃ νομίσματα, καὶ κατεδαφίζει τὰς λαμπροτέρας οἰκίας τῆς πρωτεύουσας καὶ τὰς τῶν πέριξ ἀγρῶν πρὸς ἐξαγωγὴν ὕλης κυσίμου. Τέλος πάντων, ἀπογυμνώσας ὀλοτελῶς τοὺς ναοὺς ἀπὸ τὰς ἀργυρὰς αὐτῶν κανδήλας, ἀπὸ τὰ ἑυαγγέλια καὶ τὰ μαγουάλια· ἀποσπάσας ἐκ τῶν ἁγίων εἰκόνων τὰς χρυσὰς ἐπενδυμασίας καὶ τὰ πολύτιμα ἀφιερώματα, ἅπερ εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν ἠγόρασαν οἱ τοῦ Ἰαλατᾶ τοκογλύφοι καὶ ἔξαπέστειλον εἰς Ἰταλίαν, καὶ μὴ ἔχων ἄλλο προσπόρισμα, κα-

την ακυρώσεται νὰ δανεισθῆ χρήματα παρὰ τοῦ ἐν Βενετία οἴκου τῶν Καπέλλων, οἵτινες, εἰς ἀσφάλειαν τοῦ δανείου των, λαμβάνουσιν ἐνέχυρον τὸν ἐπίδοξον τοῦ θρόνου διάδοχον, Φίλιππον, τὸν ἀφῆλκα καὶ μονογενῆ υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Τούτων οὕτως διακειμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος, ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, μετὰ ὀκτακοσίων μόνον στρατιωτῶν περιφερόμενος περὶ τὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου, ἐδεικνύετο μὲν κατὰ φαινόμενον διαταράσσων τοὺς Λατίνους, χωρὶς οὐδενὸς ἄλλου σκοποῦ, πλὴν εἰμὲν, τὴν ἐσωτερικὴν γινώσκων κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἐκαιροφυλάττει περιμένων τοῦ ρήγματος τὴν ἀρμοδιότητα.

Ἐτρεχε τὸ ἔτος 1261· Εἰς ἄγνωστος ἰδιώτης τὸν πλησιάζει, καὶ ζητεῖ μυστικὴν συνέντευξιν παρ' αὐτοῦ. — Ὁ Στρατηγόπουλος δέχεται τὴν πρότασιν. «Ἐὰν θέλῃς, ὁ ἄγνωστος λέγει χαμηλῇ τῇ φωνῇ, νὰ εἰσέλθῃς μεθ' ὄλου τοῦ στρατοῦ σου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἰδοὺ θέτω τὴν ζωὴν μου εἰς τὰς χεῖρας σου πρὸς βεβαίωσιν τῆς εὐκρινείας μου, ὑπόσχομαι, καθ' ἣν ὥραν νυκτὸς ἀποφασίσῃς, νὰ σὰς ἐμβιβάσω πανστρατιᾶ διὰ τινος πρὸς ἐμὲ μόνον γνωστῆς ὑπονόμου.»

Ὁ Στρατηγόπουλος ἐπέρχεται νύκτωρ μετὰ τοῦ ἀγνώστου ἐπὶ τοῦ σημειωμένου τόπου, καὶ ἐπαληθεύει τὸ δυνατὸν τῆς εἰσβίβασις.

Καὶ οὕτως ἐγένετο.

Τὴν ἐπομένην νύκτα, λαβὼν ὀλίγους ἐκλεκτοὺς, πρὸς οὓς οὐδὲ τὸ μυστήριον τοῦ πράγματος ἐκοινώνησεν εἰσδύει διὰ τῆς κρυφίας διόδου εἰς Κωνσταντινούπολιν· δραμῶν δὲ ταχέως πρὸς τὴν Χρυσεῖαν Πύλιν, δίδει εἰσόδον εἰς τοὺς ὀκτακοσίους του.

Οἱ κάτοικοι Γραικοὶ αἰφνιδίως ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγερθέντες καὶ ὀρῶντες τοῦ τολμήματος τὸ παράδοξον, ἀμέσως συνενοῦνται μετὰ τῶν ὁμοδόξων των στρατιωτῶν ὑψοῦνται διὰ μιᾶς γενικῆ βοῇ καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς ἀπὸ τὰς στέγας, ἀπὸ τὰς θύρας ἐφώνηζον αἱ γυναῖκες, ἀπὸ τὰς ἐπάλλξεις οἱ θεληματάριοι «Μιχαὴλ Παλαιολόγου πολλὰ τὰ ἔτη.» Ἡ Πόλις ἀντηχεῖ ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ ζη-

ταικραυγὰς, ἀπὸ ἀλαλαγμοῦς, ἀπὸ θόρυβῶν ὕπνων, καὶ σιμάν-
τρων, καὶ ποδοταραχῆς. Αἱ δὲ φλόγες διεπρίτιζαν τὸ πληκτικώ-
τατον θέαμα. Πρὶν ἢ καταλάβωσι τὸν ἄκρον κίνδυνον οἱ Λα-
τίνοι, φρούριά τινα ἦσαν ἤδη εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἰραϊκῶν, ἡ
πρωτεύουσα ἦτον ὅλη παραδεδομένη, καὶ αἱ πέριξ τῶν ἀνακτό-
ρων γειτονίαι κατεπλέγοντο ὑπὸ τοῦ πυρός.

Ὁ ταλαίπωρος Βαλδουίνος καιρὸν δὲν ἔχει νὰ χάσῃ· δὲν ἤξεύ-
ρει ποῦ νὰ καταφύγῃ· δὲν φροντίζει οὐδὲ κἂν νὰ συναθροίσῃ τοὺς
ὀλίγους πιστοὺς σωματοφύλακας. — Τρέχει ἀσκεπτῆς καὶ ἄοπλος
πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, ὅπου διὰ καλὴν του τύχην τῇ αὐτῇ στιγμῇ
ἠγκυροβόλει ὁ κατὰ Δαφνουσίας ἀφιχθεὶς δυτικὸς στόλος, καὶ
ἀσθμαίνων, καὶ λειποψυχῶν σώζεται ἐν τῇ πρώτῃ τυχούσῃ τῶν
τριήρων. Οἱ Γάλλοι, καὶ οἱ Ἰνδοὶ τὸν ἀκολουθοῦσιν, ἄλλοι γυ-
μνοὶ, καὶ ἄλλοι ἡμιενδεδυμένοι, ἐν ἀπεριγράπτῳ ἀταξίᾳ — λέ-
γουσί τινες, ὅτι τοσοῦτον ὑπῆρξε τὸ πλῆθος τῶν φευγόντων φράγ-
γων, ὥστε κατὰ τὸν πρὸς Εὐβοίαν διάπλουν, ἀπέθανον οἱ πλεί-
στοι διὰ τὴν ἔλλειψιν ζωοτροφῶν.

Μετὰ δὲ ὀλίγων μηνῶν παρέλευσιν ὁ Βαλδουίνος ἐλθὼν εἰς
Ῥώμην ἱκετεῖει παρὰ τοῦ Πάπα βοηθείας. Καὶ οὗτος ὑπόσχεται
αὐτῷ τὴν συγκρότησιν μιᾶς σταυροφορίας κατὰ τῶν Ἰραϊκῶν.

Ἄλλ' ὁ Οὐρβανὸς δ' ἦτον ὅσον ὁ προκατοχὸς του θαυμαστὸς εἰς
τὴν τέχνην τοῦ ἀπαλλάττεσθαι τιμίους τῶν ὀχληρῶν. Παρεῖ-
χε μὲν γλυκερὰς ὑποσχέσεις πρὸς τὸν πτωχεύσαντα καὶ δυ-
στυχοῦντα Βαλδουίνον, ἐτήρει δὲ σχέσεις στενοτέρας μετὰ τοῦ
εὐδοκιμήσαντος Μιχαήλ.

ϒΣΤ'.

Ἐπὶ ἀνάδοξοι Ἕλληνοισμοὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ.

Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος διέτριβεν εἰς τὸ Νύμφαιον, οὐδὲ κἂν
φανταζόμενος τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρέχοντα.

Ὅτε ἔφθασαν αἱ ἀγαθαὶ ἀγγελίαι, ἐκάθευδεν ἀμερῆς ἐν τοῖς
ἀνακτόροις. Ἢ καλογοργία ἑλλογία ἀδελφότητος φερόμενη μήπως,
ἀκούσας ἐξαίφνης καὶ παρὰ προσδοκίαν τοιαύτην ἀγγελίαν, πά-

θη τι κακόν, λαμβάνει τὸν μέγιστον δάκτυλον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐξυπνίζει θαυμηδὸν καὶ ἠσυχως. Τί πράττεις; τὴν ἐρωτᾷ ὁ Μιχαὴλ ἐγειρόμενος; — Ἀνάστα, ἀποκρίνεται ἡ μοναχὴ μειδιώσα· καλὰς καὶ λαμπρὰς ἀγγελίας σοὶ πέμπει ὁ Θεός. — Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον παρασκευάζουσα τοῦ Βασιλέως τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ἡσυχον παραδοχὴν τῆς αὐτῆς εἰδήσεως, ἐξηγεῖ αὐτῷ τὰ συμβεβηκότα, καθ' ὃν τρόπον οἱ φθάσαντες στρατιῶται τὰ ἀνέφερον.

Ὁ Μιχαὴλ δὲν ἐπίστευσε τὸ θαῦμα, τόσον ὥστε καὶ τοὺς ἀγγελιοφόρους ἐφυλάκισε. Τὴν ἐπιούσαν ὁμοως λαμβάνει παρὰ τοῦ Στρατηγοπούλου ἐπισήμους εἰδήσεις καὶ ἐκτενεστέρας· προσέτι δὲ τὴν Καλύπτραν καὶ τὴν Σκάθην τοῦ Βαλδουίνου πρὸς μείζονα ἀπόδειξιν· ἀντικείμενα τὰ ὅποια κατέλιπεν ὁ δραπετῆς. Αὐτοκράτωρ ἐν τῇ ἀταξίᾳ τῆς φυγῆς, ὡσανεὶ τοιοιυτοτρόπως ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ἡ δυναστεία τῶν Φράγκων ἦτο διὰ παντὸς τετελεσμένη.

Μετά τινος ἡμέρας, ὁ Μιχαὴλ ἐπιτάσσει τὴν ἐπάνοδον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ὁδοιπορία ἔμελλε νὰ ἦναι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εὐσεβῆς τις λιτανεία, τὴν τοῦ ὄλου γένους πορείαν ἱστορικὴν ἐξεικονίζουσα.

Προπορεύονται τῆς λιτανείας ὁ Πατριάρχης, οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, καὶ ἅπαντα ἡ ἱερατικὴ συνοδία, ἐνδεδυμένοι λαμπρὰν στολὴν, βαστάζοντες τὴν θαυματουργὸν καὶ πολυτιμόλιθον εἰκόνα τῆς Ὁδηγητρίας, ἄδοντες τὰ ἑγερτήρια καὶ ψαλμωδοῦντες καθ' ὁδὸν ὕμνους εὐχαριστηρίους. Τέσσαρες πολιοὶ Συγκλητικοὶ φέρουσιν ἐπ' ὤμων τὸν Θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου, ἐφ' οὗ ἐπιτεθειμένη εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Ἀκολουθεῖ δὲ ὁ μονάρχης πεζὸς, ἀπερικόσμητος, καὶ ἀνυπόδητος, κρατῶν εἰς χεῖρας ἀναστάσιμον λαμπάδα, καὶ ἐπαναλαμβάνων ἐκ διαλειμμάτων τὰς ἀναπεμπομένας ἀγίας εὐχάς. Τὰ δὲ ἀπειρὸν πλῆθος τῶν ἀκολουθούντων Ὀρθοδόξων, λαμπαδοφορεῖ καὶ αὐτὸ, μεγαλοφώνως βοῶν ἡμνοῦμεν σε, ἡξολογοῦμεν σε, εὐχαρι-

ητοῦμεν σοι οἱ δοῦλοι σου, Κύριε, διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν! ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἠλπικαμεν ἐπὶ σέ! »

Μόλις ἢ εἰς τὰ Χρονικὰ τῆς Ὀρθοδοξίας περιβόητος Χρυσεία Πύλη ἐφανερῶθη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐρχομένων, ἡ λιτανεία ἐφίστησι τὴν πορείαν, καὶ πάντες πίπτουσιν εἰς τὰ γόνατα. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀπέναντι ἐπάλξεων, ἔνθα συνέβρυσεν ἀναρίθμητος λαὸς, ὑψοῦται βροντὴ χαιρετισμοῦ ἀδελφῶν πρὸς ἀδελφοὺς, ἥτις ἀντιβοᾷ εἰς τὰς κύκλω πεδιάδας. Ἰθὺς εἶπει ὅτι δύο αἰῶνες πρὸ πολλοῦ κεχωρισμένοι συναπαντῶνται νῦν καὶ προσαγορεύονται· εἰς δὲ τὰ προτύλαια τῆς ἀγίας Σοφίας (ἥτις ἐν τούτοις εἶχεν ἀγιασθῆ καὶ προκαθαρισθῆ ἐκ τοῦ Ἀκτινικοῦ μολυσμοῦ), τὸ πλήρωμα τῆς βασιλίδος περιέμενε τὴν ἀφιξίν τῆς λιτανείας. Οἱ πύργοι, τὰ τείχη τοῦ Ναοῦ, τὰ πέριξ οἰκοδομήματα, ὅλα ἦσαν πεπληρωμένα ὑπὸ συμμιγοῦς ὁμηγύρεως.

Φθάσας εἰς τὴν μεγάλην θύραν τοῦ Τεμένους ὁ Μιχαὴλ κλίνει τὸ γόνυ, καὶ, κατασπαζόμενος τὰ ἱερώτατα κατώφλια, βρέχει αὐτὰ μὲ ποταμὸν δακρῶν· θέλει νὰ προσευχηθῆ, πλὴν ἡ συγκίνησις πνίγει τοὺς λόγους του.

Τότε ἄρχεται γενικὸς κοπετὸς, καὶ βοή στεναγμῶν, καὶ πανδήμου κατχνύξεως ὀρθῆνοι. — Οἱ ὀδοὶ τῆς ἀταράχου κατοικίας ἐκείνης τοῦ Πνεύματος δὲν ἀναφωνοῦσι τάχα μέχρις ἡμετέρας ἀκοῆς τῶν γενεῶν ἐκείνων τὰς εὐχαριστίας;

Διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τίνος ἀγαθοῦ μεγίστου, τίνος πολυζηλώτου συμφέροντος συγκινοῦνται τόσαι ψυχαὶ καὶ, καθάπερ μακρὰ κύματα ὀχλάσεως ὑπὸ πνοῇ θυέλλης, συνταράσσονται;

Ἄρα γε διὰ τὴν ἀπολαυὴν τῆς ἐλευθερίας των; — Φεῦ, ἡ μάστιξ τῆς δουλείας δὲν ἔπαυσεν ἔτι μαστίζουσα τὴν κοινωνίαν!

Ἴσως διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν πατρικῶν κτημάτων, — Ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ ἀπὸ Νυμφαίου διένειμεν ἤδη τὰ τῆς μητροπόλεως παλάτια πρὸς τοὺς αὐλικούς, τὸν δὲ μερισμὸν τῶν γαιῶν πρὸς τοὺς πένητας κῆδύκησε ν' ἀναβάλλῃ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν.

Τί λοιπὸν ἠλεκτρίζει, τί πληροὶ τοὺς ὄχλους ἐνθουσιασμοῦ καὶ ταραχώδους γλυκνθυμίας ὑπὸ τὴν ἀγίαν ἐκείνην τῆς Σοφίας

σκιάν; Οὐδὲ ἀπόλαυσις ἐλευθερίας εἶναι, οὐδὲ κτημάτων ἀνάκτησις, οὐδὲ ἄλλο τι πρόσκαιρον ἀγαθόν. Εἶναι τὸ ἀπλούστατον καὶ ἔθνοφυές καὶ λαοτρόφον αἰσθημα τῆς θρησκείας· αὐτὸ τὸ ἀρχέγονον τοῦ Ἑλληνισμοῦ· αὐτὸς ὁ εἰρμὸς τῆς ἱστορίας, ἐν ᾧ συγκαταδέονται, ὡς εἰς μίαν καὶ μόνην ἀθανασίας δέσμη, αἱ διαδοχικαὶ γενεαὶ· νευρικόν, οὕτως εἰπεῖν, ρευστόν, τὴν ζωὴν ἐξίσου πρὸς ὅλα τὰ μέλη διατηροῦν καὶ μερίζον μετὰ τοιαύτης οἰκονομίας, ὥστε οἱ προπάτορες πιστεύοντες, ἐλπίζοντες καὶ ἀγαπῶντες προγεύονται τῶν εὐδαιμονιῶν τῆς πορρωτέρας ἀπογονῆς, διότι πιστεύουσιν εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Θεότητος, διότι ἐλπίζουσιν εἰς τὴν μέλλουσαν βελτίωσιν τοῦ γένους, διότι ἀγαπώμενοι πανθηνεῖ, πανθηνεῖ δύνανται καὶ γὰ ἐγερθῶσι, χρείας τυχούσης, εἰς αἴτησιν αὐτονομίας!

— Μετὰ τὴν παράκλησιν, ὁ Μιχαὴλ περιβαλλόμενος τὴν πορφύραν καὶ τὰ λοιπὰ βασιλικά παράσημα, ἀπευθύνει πρὸς τοὺς περιστῶτας τοὺς ἐφεξῆς λόγους. (1)

«Ἠξεύρετε, ὦ ἄνδρες ὑπήκοοι τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅσοι μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς ἡμῶν ἐξ αἵματος, καὶ ὅσοι ἐκ τοῦ πλήθους, τίνι τρόπῳ ποτὲ, παροργισθέντος τοῦ θεοῦ, οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐξώσθησαν τῆς πατρίδος ὡς ὑπὸ βιαιῶν ἀνέμων, καὶ πῶς τὸ κράτος ἐκείνων εἶχε καταντήσῃ εἰς στενὰ ὄρια. Παραλείπω τὰ πλειότερα, ὅποτε τὸ κράτος ἡμῶν εἶχεν ὄρια πρὸς μὲν Ἀνατολὰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγγριν, πρὸς Δύσιν δὲ τὴν Σικελίαν καὶ τὰ ἀποτέρω τῆς Πυλαίας, πρὸς Νότον δὲ τὴν Αἰθιοπίαν, καὶ πρὸς Βορρᾶν τὰ προσάρκτια, ἀφίνω ταῦτα· ἀλλ' ἡξεύρετε βεβαίως ἐξ ἀκοῆς, ὅτι ἐντὸς ταύτης τῆς θαλάσσης πρὸς Ἰπείρον, ὄχι δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν διάστημα, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ δέκα καὶ πλειοτέρων ἦτο κτῆμα τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἐκτὸς ὅλων τῶν νήσων, καὶ τῶν μεγίστων. Ἀλλὰ κατὰ θέλησιν Θεοῦ, ἢ μᾶλλον παραχώρησιν, πρὸς τιμωρίαν τῶν ὅσα ἡμάρτομεν πρὸς ἐκεῖνον, ἀφ' οὗ αὐτὴ ἡ πατρίς,

(1) Ὁ Γρηγορᾶς ὅστις ἀναφέρει τὴν ἡμετέραν κατὰ πλάτος τὴν θέλει γινώσκουσαν εἰς Νύμφαιον.

ὡσπερ καρδία τις τοῦ κράτους, ἔπαθε τόσα καὶ τόσα, ἐνεκρώθησαν μετ' αὐτῆς πάντα, καὶ τὰ μὲν Ἴταλοὶ, τὰ δὲ Πέρσαι, καὶ Βούλγαροι καὶ Τριβαλλοὶ, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι διευερίσθησαν. Τινὰ δὲ καὶ Ῥωμαῖοι ἀπήκοοι, τῆς βασιλείας σφετερισθέντες, ἐδέσποζον ἰδίᾳ καθ' ἑαυτούς. Τὸ δὲ ἡμέτερον κράτος διωρίζετο διὰ τῆς Νικαίας καὶ τῆς Προύσης, καὶ τρίτης τῆς Φιλαδελφείας, καὶ τῶν περὶ τὸ τόπων. Τὰ ἄλλα λοιπὸν, πῶς καὶ πάλιν ἀνέζησαν καὶ ἀναζῶσι κατ' ὀλίγον, ἐλεούντος πάλιν τοῦ Θεοῦ, τίς ἢ χρεῖα νὰ τὸ εἶπω; Ἄλλ' οὐδὲ τούτων ἡ ἀρχὴ ἦτο ἀσφαλῆς ἐν ὅσῳ ἔλλειπεν ἡ βασιλεύουσα πόλις. Διότι ποῖος, εἰάν που καὶ ἐπέμψαμεν πρέσβεις, δὲν ὠνεῖδισεν ἡμᾶς διὰ προσβολῶν, ὡς ἐστερημένους τῆς πόλεως, καὶ κατ' ἀνάγκην μακρὰν τοῦ βασιλείου θρόνου διατρίβοντας; Δὲν μᾶς ἀπέμνε λοιπὸν, εἰμὴ, διορίζοντες τὴν ἑκτασιν τῆς πατρίδος διὰ τῶν ἄστρον, νὰ ζητῶμεν τὰ λοιπὰ, καὶ νὰ ἀκαιτῶμεν αὐτὰ παρὰ τῶν κατεχόντων. Καὶ διὰ τοῦτο, μ' ὄλον ὅτι καὶ οἱ προκάτοχοι ἡμῶν βασιλεῖς ἐκοπίασαν πολλὰ, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ χθὲς καὶ πρόωγ ἐχι ὀλίγα ἐπάθομεν, οὐδὲν κατορθώθη. Διότι, τὸ νὰ ἀπέβῃ ματαῖα ἡ πρὸς φίλαξιν τῆς πόλεως ἐπαγρύπνησις ἡμῶν, καὶ ἄκαρπος ἡ προσπάθεια τῶν πολεμίων ἵνα μὴ μετὰ τὴν πτώσιν αὐτῆς ἐκἀνέλθῃ πάλιν εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας, τοῦτο πρέπει κυρίως ν' ἀποδοθῇ πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς τὸν Θεὸν ὅστις ἐξέρρει καὶ τοὺς νομιζομένους εἰς κίνδυνον νὰ φυλάττῃ μ' ὄλον ὅτι ἀφυλάκτους, καὶ τοὺς δι' ἰσχυρῶν ὀπλιτῶν ἀσφαλιζομένους νὰ ἐγκταλίπη εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων. Διότι, τὸ νὰ μὴ ἠδυνήθημεν, καὶ τοὶ πολλαπλάσιοι ὄντες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, νὰ κατορθώσωμεν τίποτε, ἀφ' οὗ πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς ἐπεχειρήσαμεν καὶ τσαῦτα δεινὰ ὑπεμείναμεν, ἦτο προφανῶς ἔργον τοῦ Θεοῦ, δεικνύοντος, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῆς Πόλεως ἀνήκεν εἰς τὸ ἔλεος ἐκείνου καὶ μόνου, ἐκ τοῦ ὁποῖου προῆλθε καὶ ἡ ἀφαίρεσις.

Ἐβόλασε λοιπὸν ἡ προωρισμένη ἡμέρα τῆς εὐσπλαγχνίας· καὶ παράδοξαν πρᾶγμα, ἐπὶ τῆς βασιλείας ἡμῶν, οὔτινες οὐδεὶς

ἤθελεν εἰπεῖ ὅτι εἴμεθα ἔνεκεν ἀγαθοεργίας τινός ἄξιοι τοιαύτης χάριτος. Εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν ὅτι ἀπελάθομεν τὴν φίλην πατρίδα, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι, καθὼς καταπεσοῦσης ἐκείνης συγκατέπιπτον καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ γένους, οὕτως, ἀνασωθείσης αὐτῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀνασωθῶσι καὶ τὰ ἐπίλοιπα. Διότι ἡ θεία δίκη παλινδρομοῦσα θέλει εἶσθαι πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ οἱ αὐχένες πολλῶν, οὔτινες πρότερον ὑπερηφανεύοντο (νὰ τὸ εἰπώμεν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ), θέλουν ποτὲ κύψει βεβαίως πρὸς τὸ ταπεινότερον.

«Ἐάν λοιπὸν οἱ πατέρες ἡμῶν δὲν εἶχον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἡμεῖς ὅμως, υἱοὶ ὄντες ἐκείνων, ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν τὸ φῶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Διότι, ἡ τε εὐεργεσία καὶ ἡ τιμωρία τοῦ Θεοῦ συμβαίνουσιν ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄχι εἰς τὰ πρόσωπα, ἀλλ' εἰς τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο ἐπράχθη καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν. Ὁ Θεὸς ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς πατέρας τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην γῆν, περὶ ἧς ἐτέθη πρότερον ὑπόσχεσις εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐμελλόν νὰ λάβωσιν αὐτὴν ἅμα ἐξέλθωσι τῆς Αἰγύπτου, ἐκείνων μὲν τὰ ὀσπᾶ ἠθέλησε νὰ πέσωσιν εἰς τὴν ἔρημον, εἰς δὲ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπαγγελίαν. Καὶ δὲν ἐψεύσθη ἡ ὑπόσχεσις.

«Δεῦτε λοιπὸν ἅς εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἅς δεηθῶμεν ὑπὲρ μελλούσης τελείας ἀπελευθερώσεως!»

— Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο πεδίον ἀφανισμοῦ, πόλις μεστή κολωνῶν κεκρημισμένων, τέφρας, ἐρειπίων· ἦτο σωρὸς αἰκιῶν ἀνεσκαμμένων, λείψανα τοῦ φρικώδους ἐκείνου πυρός.

Ἐν λάμπει πυρκαϊᾶς ἦλθον οἱ Λατῖνοι, καὶ ἐν πυρκαϊᾶς λάμπει ἀνεχώρησαν.

Ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων τόσον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ὅσον ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ συνήθως ἐξῆλθεν ἀπὸ καθαρτηρίων φλογῶν.